מסורת הש"ס

א) קידושין לט., ב) [מו"ק כב: סו. ע"ש ל"מ], ג) [מו"ק שם], ד) [נס"ל: משומר], ה) [מכות ה:], ו) [עי' תוס' ד"ה מקומי], ז) נס"ל: משומר,

תורה אור השלם

1. מִכַּשֵּׁפָה לֹא תְחַיֶּה:
שמות כב יז
2. כָּל שֹׁבֵב עִם בְּהֵמָה מוֹת יוּמָת: שמות כב יח
3. אֶת חֻקֹּתַי תִּשְׁמֹרוּ בְּהֶמְתְּךָ לֹא תַרְבִּיעַ כִּלְאַיִם שָׂדְךָ לֹא תִזְרָע כִּלְאָיִם וּבֶגֶד כִּלְאַיִם שַׁעַטְנֵז לֹא יַעֲלֶה עָלֶיךָ:
ויקרא יט יט
4. וּשְׁמַרְתֶּם אֶת חֻקֹּתַי וְאֶת מִשְׁפָּטַי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם אֲנִי יְיָ: ויקרא יח ה
5. וַאֲהוּד בָּא אֵלָיו וְהוּא יֹשֵׁב בַּעֲלִיַּת הַמְּקֵרָה אֲשֶׁר לוֹ לְבַדּוֹ וַיֹּאמֶר אֲהוּד דְּבַר אֱלֹהִים לִי אֵלֶיךָ וַיָּקָם מֵעַל הַכִּסֵּא:
שופטים ג כ
6. וְיָבֹא אֱלִיקִים בֶּן חִלְקִיָּהוּ אֲשֶׁר עַל הַבַּיִת וְשֶׁבְנָא הַסֹּפֵר וְיוֹאָח בֶּן אָסָף הַמַּזְכִּיר אֶל חִזְקִיָּהוּ קְרוּעֵי בְגָדִים וַיַּגִּדוּ לוֹ דִּבְרֵי רַב שָׁקֵה:
מלכים ב יח לז
7. וְאֱלִישָׁע רֹאֶה וְהִנֵּה מִצְעַק אָבִי אָבִי רֶכֶב יִשְׂרָאֵל וּפָרָשָׁיו וְלֹא רְאָהוּ עוֹד וַיֶּחֱזַק בִּבְגָדָיו וַיִּקְרָעֵם לִשְׁנַיִם קְרָעִים:
מלכים ב ב יב
8. וְיַחֲי כְּשֶׁמַע הַמֶּלֶךְ חִזְקִיָּהוּ וַיִּקְרַע אֶת בְּגָדָיו וַיִּתְכַּס בַּשָּׂק וַיָּבֹא בֵּית יְיָ: מלכים ב יט א

מוסף רש"י

חקים שחקקתי לך כבר. מדלא כתיב ושמרתם את חקתי, משמע את חקתי אשר משולש תשמרו, מלמד שהזהיר את נח ובניו עליהן, ואלו הן החקים בהמתך לא תרביע תרביע שדך לא תזרע, ואחו זריעת כלאים שאני אומר שחקקתיים לך כבר, דומיא דבהמה דבר המסויים והייני הרכבה (קדושין לט.). והעדים אין חייבין לקרוע. כשעה שמעידין לפני ב"ד פלוני כירך את הסם, שכבר קרעו בשעה ששמעו. שכירך (מו"ק כו. חכת"ר).

[1]מכשפה לא תחיה וכתיב [2]כל שוכב עם בהמה מות יומת כל שישנו בכלל כל שוכב עם בהמה ישנו בכלל מכשפה לא תחיה: ר"א אומר אף על הכלאים: מנה"מ אמר שמואל דאמר קרא [3]את חקתי תשמרו חוקים [6]שחקקתי לך כבר [3]בהמתך לא תרביע כלאים ושדך לא תזרע כלאים [8]מה בהמתך בהרבעה אף שדך בהרכבה מה בהמתך בין בארץ בין בחוצה לארץ אף שדך בין בארץ בין בחוצה לארץ אלא מעתה [4]ושמרתם את חקתי ואת משפטי חקים שחקקתי לך כבר התם ושמרתם את חקותי דהשתא הכא את חקותי תשמרו חקים דמעיקרא תשמרו: א"ר יהושע בן קרחה כו': אמר רב אחא בר יעקב [2]אינו חייב עד שיברך שם בן ארבע אותיות לאפוקי בן שתי אותיות דלא פשיטא יכה יוסי את יוסי תנן מהו דתימא מילתא בעלמא הוא דנקט קמ"ל איכא דאמרי אמר רב אחא בר יעקב ש"מ שם בן ארבע אותיות נמי שם הוא פשיטא יכה יוסי את יוסי תנן מהו דתימא עד דאיכא שם רבה ומילתא בעלמא הוא דנקט קמ"ל: נגמר הדין כו': [3]עומדין מנלן א"ר יצחק בר אמי דאמר קרא [5]ואהוד בא אליו והוא יושב בעליית המקרה אשר לו לבדו ויאמר אהוד דבר אלהים לי אליך ויקם מעל הכסא והלא דברים קל וחומר ומה עגלון מלך מואב שהוא נכרי ולא ידע אלא בכינוי עמד ישראל ושם המפורש על אחת כמה וכמה [7]קורעין מנלן דכתיב [6]ויבא אליקים בן חלקיהו [וגו'] ושבנא הסופר ויואח בן אסף המזכיר אל חזקיהו קרועי בגדים ויגידו לו את דברי רבשקה: [7]לא מאחין: מנלן א"ר אבהו אתיא קריעה קריעה כתיב הכא קרועי בגדים וכתיב התם [7]ואלישע רואה והוא מצעק אבי אבי רכב ישראל ופרשיו ולא ראהו עוד ויחזק בבגדיו ויקרעם לשנים קרעים [3]ממשמע שנאמר ויקרעם לשנים איני יודע שהן קרעים ומה ת"ל קרעים מלמד שהן קרועים לעולם ת"ר [3]אחד השומע ואחד שומע מפי שומע חייב לקרוע [7]והעדים אין חייבין לקרוע שכבר קרעו בשעה ששמעו וכי קרעו בשעה ששמעו מאי הוי הא קא שמעי השתא לא ס"ד דכתיב [8]ויהי כשמוע המלך חזקיהו (את דברי רבשקה) ויקרע את בגדיו המלך חזקיהו קרע והם לא קרעו אמר רב יהודה אמר שמואל [8]השומע אזכרה מפי העובד כוכבים אינו חייב לקרוע וא"ת רבשקה ישראל מומר [7] היה ואמר רב יהודה אמר שמואל אין קורעין אלא על שם המיוחד בלבד לאפוקי כינוי דלא ופליגי דרבי חייא בתרוייהו דאמר רבי חייא השומע אזכרה בזמן הזה אינו חייב לקרוע שאם אי אתה אומר כן נתמלא כל הבגד קרעים ממאן אילימא מישראל מי פקירי כולי האי אלא פשיטא מעובד כוכבים ואי שם המיוחד מי גמירי [9]אלא לאו בכינוי ושמע מינה בזמן הזה הוא דלא הא מעיקרא חייב שמע מינה: השני אומר אף אני כמוהו: אמר ר"ל שמע מינה 'אף אני כמוהו כשר בדיני ממונות ובדיני נפשות ומעלה הוא דעביד רבנן והכא כיון דלא אפשר אוקמוה רבנן אדאורייתא דאי ס"ד פסול הכא משום דלא אפשר קטלינן לגברא: והשלישי אומר אף אני כמוהו: סתמא [10]כר"ע דמקיש ג' לשנים:

מתני'

מכשפה לא תחיה וכל שוכב עם בהמה. סמוכין הן בפרשה ואלה המשפטים: אם חקתי תשמרו. כשהזהיר ישראל בשיני בהמתך לא תרביע וגו' פתח בהו קרא את חקותי תשמרו מה שלא פתח כן בשאר מקומות שמע מינה הכי קאמר להו את חקותי שחקקתי כבר לבני נח תשמרו ואלו הן בהמתך לא תרביע כלאים אבל על חריסת שור וחמור לא הזהרתיים: שדך לא תזרע כלאים. וזריעה זו אינה זריעה ממש דלא נצטוו בני נח על כלאי הכרם אלא שלא להרכיב האילן על שאינו מינו דלא תזרע דומיא דלא תרביע מה בהמה בהרבעה דבר המסויים על דבר המסויים: מה בהמה בין בארץ בין בחו"ל. דחובת הגוף שאינה תלויה בחובת הארץ נפקא לן בקדושין (ד' לז.) דגוהגת אפילו בחו"ל: אלא מעתה ושמרתם את חקותי. דכתיב בכל התורה כולה הכי נמי דנצטוו בני נח עליהם: הכא כתיב את חקותי תשמרו. דהקדיש חקים למצות שמירה דמשמע חקים דמעיקרא. ואע"ג דגבי שביעית ויובל כתיב נמי את משפטי תעשו ואת חקותי תשמרו) דהקדיש נמי חקים למצות שמירה התם כיון דריסא דקרא כתיב את משפטי תעשו ארחיה למיכתב ואת חקותי תשמרו: שם בן ארבע אותיות. שם הוא ולא בעינן שם המפורש בן ארבעים ושתים אותיות: ושם המפורש. כלומר שם המיוחד: קרועי בגדים. על גדופין ששמעו מפי רבשקה כדכתיב (מלכים ב יט) אשר שלחו מלך אשור [אדניו] לחרף אלהים חי: והעדים. כשעה שמעידין בפירוש מה ששמעו אינן חייבין לקרוע: הא שמעו השתא. מפי עצמן: השומע אזכרה. ברכת השם מפי העובד כוכבים אינו חייב לקרוע: וא"ת. הרי קרעו על רבשקה ישראל מומר[7] היה: בזמן הזה. שאנו בגלות ואין אימת ב"ד מוטלת עליהם לדון חייבי מיתות: נתמלא כל הבגד קרעים. לפי שהבגד תדיר לפי שאין מתיראין מב"ד: מי גמירי. עובדי כוכבים שם המיוחד כל כך שמקללין בו תמיד דקאמר נתמלא כל הבגד כולו קרעים: אלא לאו בכינוי. תדיר. ובזמן הזה הוא דלא קרעינן משום דנתמלא כל הבגד וכו' אבל בזמן ב"ד קורעין על עובד כוכבים ואכנוי: ומעלה הוא דעבוד רבנן. בדיני ממונות ודיני נפשות שהגריכו כל העדים לפרש עדותן: הכא. בברכת השם דלא אפשר לפרש מפני כבוד השם: אוקמוה אדאורייתא. וקטלינן ליה בהאי עדות: דאי סלקא דעתך. בעלמא פסול עד שיפרשו כולם: אטו הכא משום דלא אפשר קטלינן ליה לגברא. בלא העדאת עדיס: כר' עקיבא. במסכת מכות (ד' ה.) דמקיש שלשה לשנים דאם נמצא שנים קרוב או פסול עדות של כולן בטלין הלכך בדקינן ליה בהדייהו דאי מתחזי או מתכחש מבטלין לסהדותייהו: מתני'

חקים שחקקתי לך כבר. תימה תיתסר נמי כלאים מהכא דכתיב בהאי קרא בגד כלאים שעטנז לא יעלה עליך ועוד קשה למה לי את חקותי תיפוק ליה מדכתיב למינהו במעשה בראשית בתילנות ובנהמה דכפ' אלו טריפות (חולין דף ס: ושם.) משמע דאי הוה כתיב למינהו בדשאים ה"א דאסירי בני נח להרכיב שני דשאין זה על זה וע"ק הא דאמרינן ס"פ הפרה (נ"ק דף נה. ושם) המרביע שני מינים שבים לוקה אתיא למינהו למינהו מיבעי ליה מיפוק ליה מדכתיב למינהו בגופייהו ומפר"ת דאי לאו את חקותי ה"א למינהו לאו לאיסור כתיב ואי לאו למינהו ה"א את חקותי שחקקתי לך כבר במרה והא דפריך אלא מעתה ושמרתם את חקותי אע"ג דלא מוקמינן אאי בבני נח אלא משום דאשכחן למינהו במעשה בראשית פריך דאילמא כי היכי דהאי לא קאי אבני נח האי נמי לאו אבני נח קאי וא"ת כיון דלא מחייבי רבנן אבני נח לא בהרבעה ולא בהרכבה אלמא לא דרש למינהו אם כן אתי סוגיא דפרק הפרה ואלו טריפות לא כרבנן וי"ל דנהי דלא דרשו רבנן למינהו גבי בני נח משום דלא כתיב בלוי דאשכחן דנצטוו ישראל על הכלאים ופקא מינה לענין דגים אי נמי לא הוה אפרינן הרכבה בתילנות ביראל מדרש מה בהמתך בהרבעה אף שדך בהרכבה דלא הוה מפקינן קרא ממשמעותיה דכתיב לא תזרע אי לאו דאשכחן כבר למינהו במעשה בראשית ויתא השתא דמילתא דשמואל דמייתי הכא דחקותי שחקקתי לך כבר אתא נמי בשילהי פ"ק דקדושין (דף לט.) ואתי אפילו כרבנן והשתא ההוא דהרכיב שני דשאים דפרק אלו טריפות (חולין דף ס. ושם) לרבנן קמיבעיא ליה אע"ג דמתני' היא בפ"ק דכלאים [מ"ז] אין מוטעין ירק בירק מ"מ קמיבעיא ליה אי אשיבי ליה דשאים כמאן דכתיב בהו למינהו משום דאסרים רחמנא על ידייהו לאסור בחו"ל כמו הרכבת אילן מדרשא דשמעתין: חקותי דהשתא. מה שהקשה בקונטרס מדכתיב גבי שביעית ויובל את משפטי תעשו ואת חקותי תשמרו לא דק דלא כתיב הכי אלא בפרשה בהר סיני כתיבי ועשיתם את חקותי ואת משפטי תשמרו והא קרא דאייתי בקונטרס בפרשת אחרי מות גבי עריות כתיב ושפיר מ"ל שחקקתי לך כבר דבני נח נצטוו על העריות ואע"ג דהאי קרא דפריך מייתי הש"ס ושמרתם את חקותי התם נמי כתיב מכל מקום משתבר דבכל התורה איירי דמסיים אשר יעשה אותם האדם וחי בהם:

אתיא קריעה קריעה. תימה דבפ"ב דמו"ק (דף כ: ושם) דיליף קריעה מעומד מדכתיב ויקם איוב ויקרע ילף נמי דלא מאחין קריעה מהכא:

המלך קרע. תימה היאך אמרו למלך מה ששמעו בפירוש הא גבי עדים תנן (לעיל דף נו.) כל היום היו דנין את העדים בכיוון: וליתשוב

עין משפט נר מצוה

קטו א מיי' פ"ט מהל' כלאים הלכה ח וס"פ שם הל"ו וס"י מהל' מלכים הל"ין [וטוש"ע יו"ד סימן רלז סעיף ח בז] וסי' רלה סעי' ב ג):
קטז ב מיי' פ"ב מהל' עכו"ם הלכה ז:
קיז ג מיי' פ"ב מהלכות עכו"ם הל"ח וס"ח מהלכות אבל הל"ח סמג לאוין עז ועשין ב טוש"ע יו"ד סימן שמ סעיף ח:
קיח ד מיי' פ"ב מהל' עכו"ם הל"ח וס"ט מהלכות אבל הל"ז טור שו"ע שם סעיף לז:
קיט ה מיי' פ"ב מהל' עכו"ם הל"ח וס"ט מהלכות אבל הל"ג סמג שם טוש"ע שם סעיף לט:
קכ ו ז ח ט מיי' פ"ב מהל' עכו"ם הל"י וס"ע מהלכות אבל הל"ו ז ח טוש"ע שם סעיף לז:
קכא י מיי' פ"כ מהל' עדות הל"ד סמג עשין קז טוש"ע חו"מ סימן כח סעיף י בהג"ה וע"ש:

מתני' העובד עבודת כוכבים [א]אחד העובד ואחד המזבח ואחד המקטר ואחד המנסך ואחד המשתחוה ואחד [ב]המקבלו עליו לאלוה והאומר לו אלי אתה [ג]אבל המגפף והמנשק והמכבד והמרבץ והמרחץ והסך והמלביש והמנעיל עובר בלא תעשה [ד]הנודר בשמו והמקיים בשמו עובר בלא תעשה [ה]הפוער עצמו לבעל פעור זו היא עבודתה הזורק אבן [ו]למרקולים זו היא עבודתה: **גמ'** מאי אחד העובד אמר רבי ירמיה [ז]הכי קאמר אחד העובד כדרכה ואחד המזבח ואחד המקטר ואחד המנסך ואחד המשתחוה ואפילו שלא כדרכה וליחשוב נמי זורק אמר אביי [ח]זורק היינו מנסך דכתיב [ט]בל אסיך נסכיהם מדם מנהני מילי דתנו רבנן אילו נאמר [י]זובח יחרם הייתי אומר בזובח קדשים בחוץ הכתוב מדבר תלמוד לומר לאלהים בזובח לעבודת כוכבים הכתוב מדבר אין לי אלא בזובח מקטר ומנסך מניין ת"ל בלתי לה' לבדו ריקן העבודות כולן לשם המיוחד לפי שיצאה זביחה לידון בעבודות פנים מניין [יא]לרבות השתחואה ת"ל [יב]ויעבד אלהים אחרים וישתחו להם וסמיך ליה [יג]והוצאת את האיש ההוא וגו' עונש שמענו אזהרה מניין ת"ל [יד]כי לא תשתחוה לאל אחר יכול שאני מרבה המגפף והמנשק והמנעיל ת"ל זובח זביחה בכלל היתה ולמה יצאה [טו]להקיש אליה ולומר לך מה זביחה מיוחדת שהיא עבודת פנים וחייבין עליה מיתה אף כל שהיא עבודת פנים וחייבין עליה מיתה יצאה השתחואה לידון בעצמה יצאה זביחה לידון על הכלל כולו אמר מר הייתי אומר בזובח קדשים בחוץ הכתוב מדבר זובח קדשים בחוץ [טז]כרת הוא סלקא דעתך אמינא כי אתרו ביה קטלא כי לא אתרו ביה כרת קמ"ל אמר ליה רבא בר רב חנן לאביי אימא יצאה השתחואה ללמד על הכלל כולו וכי תימא זובח למה לי לגופיה [יז]דמחשבין מעבודה לעבודה דאיתמר [יח]השוחט בהמה לזרוק דמה לעבודת כוכבים ולהקטיר חלבה לעבודת כוכבים [יט]רבי יוחנן אמר

ולא יחשוב נמי זורק. פירש הקונטרס בשלמא מקבל ומוליך משום דלא משכחן דליהוי עבודה הנעשות לשם עבודת כוכבים כדמשכחן גבי ניסוך יפתו יין נסיכם והיינו כר' יהודה דדרש בספרי להמי קרא דיין נסיכם גבי עובדי כוכבים אבל ר' נחמיה מוקי לה בישראל ומיהו לרבי קבלה וקטר לבעל והסך נסכים לאלהים אחרים (ירמיה ז): **זובח לאלהים יחרם.** פ"ה כל אלהים במשמע אפילו שלא כדרכה מדלא כתיב עובד לאלהים בזביחה יחרם ולא היה יכול לפרש דע"כ לשלא כדרכה אתא דאי לכדרכה מוילך ויעבוד נפקא דה"א לעולם לכדרכה וכא ללמדך על הכלל דאפי' כדרכה לא מחייבה אלא בעבודת פנים: **המקטר** והמנסך מניין ת"ל בלתי לה' לבדו. תימה דבסמוך ליף מיניאת זביחה ללמד על הכלל כולו וי"ל דאי לאו בלתי לה' לבדו ה"א מה זביחה שהיא עבודת דם ואתא לרבויי זורק אבל מקטר ומנסך לא:

מניין לרבות השתחואה. וא"ת מ"ל מדאיתקש לזביחה דכתיב (שמות לב) וישתחוו לו ויזבחו לו כדיליף (לקמן דף פג.) האומר אלי אתה דכתיב ויאמרו לו אלה אלהיך ישראל וי"ל דהתם הוי כדרכה דאותו עגל אורחיה בזביחה הוה והא דיליף מהתם אלי אתה משום דאלי אתה אורחיה בכל עבודת כוכבים:

אזהרה מניין. וא"ת ות"ל מהיכא דנפקא לי' אזהרה למגפף ומנשק מלא תעבדם כדפ"ה במתני' וי"ל דאי אתא לאזהרה דהשתחואה לא הוה מוקמינן ליה למגפף ומנשק ריש

מתני' אחד העובד. מפרש בגמרא: **אחד המזבח ואחד המקטר וכו'.** ובגמרא מוקיש לה לכולה מתניתין בשאין דרכה של אותה עבודת כוכבים לעבדה בכך ואפ"ה אהנך עבודות מיחייב כדיליף לה בברייתא: **והמקבלו עליו באלוה.** ואפי' אמירה בעלמא כגון האומר לו אלי אתה דאיתקש לזביחה דכתיב (שמות לב) וישתחוו לו ויזבחו לו ויאמרו אלה אלהיך ישראל. ל"א והמקבלו לאלוה שלא בפניו והאומר לו אלי אתה בפניו ותנא סיפא לגלויי רישא דאי תנא רישא הוה אמינא הני מילי בפניו אבל שלא בפניו לא תנא סיפא בפניו מכלל דרישא שלא בפניו ואפ"ה חייב: **אבל המגפף והמנשק.** שלא כדרכה: **עובר בלא תעשה.** דלא תעבדם יתירא כתיבי חד בדברות ראשונות[ג] ואחרונות[ד] וחד לא תשתחוה לאלהיהם ולא תעבדם ולא תעשה כמעשיהם (שמות כג) אם אינו ענין לכדרכה תנהו ענין לשלא כדרכה אבל מיתה לא מיחייב בשלא כדרכה אלא הני דפרט בהו קרא: **הנודר בשמו.** בלשון נדר קונס עלי כל פירות שבעולם בשם עבודת כוכבים פלונית אם אוכל: **והמקיים בשמו.** שבועה נשבע[ה] מתרגם מקיים: **עובר בלא תעשה.** ושם אלהים אחרים לא תזכירו (שם): **הפוער עצמו.** מתרץ רעי בפניו וזהו עבודתו וחייב עליו[ו] מיתה: **מרקולים.** מגדלין שלש אבנים אחת מכאן ואחת מכאן ואחת מלמעלה על גביהן וקורין לאותם מרקולים ועובדין אותה בזריקת האבנים: **גמ' מאי אחד העובד.** אטו כל הני לאו עובד ניהו: **אחד העובד.** כל עבודה אף גפוף ונשוק אף דרך בזיון בכדרכה וחייב מיתה דכתיב[ז] וילך ויעבוד אלהים אחרים וכתיב בתריה וסקלתם באבנים ואזהרתיה מהכא ופן תדרוש לאלהיהם לאמר איכה יעבדו הגוים האלה את אלהיהם וגו' (דברים יב) דהיינו בכדרכה: **ואחד המזבח.** אפי' שלא כדרכה בעבודות הללו כדיליף לקמן דכל עבודות הנעשות בפנים לגבוה חייבין עליה מיתה בעבודת כוכבים אפילו שלא כדרכה: **ולחשוב נמי זורק.** דבשלמא מקבל ומוליך לא קשיא לן אע"ג דעבודות פנים הם דלא משכחן דלהוי עבודות הנעשות לשם עבודת כוכבים כדמשכחן הכא זביחה ויזבחו לו (שמות לב) קטור אשר חלב זבחימו יאכלו (דברים לב) ניסוך יפתו יין נסיכם (שם) ומיהו דם משכחן בעבודת כוכבים בל אסיך נסכיהם מדם וכיון דגמרינן דכל עבודות פנים חייבין בהם אף שלא כדרכה נתנייה נמי: **אמר מאני זורק בכלל ניסוך.** דמתני' דהא קרא נמי ניסוך קרייה: **מנא הני מילי.** דמחייב בהני עבודות אף בשלא כדרכה: **אילו נאמר זובח יחרם הייתי אומר.** בלישנו זביחה בא הכתוב לענות מיתה ודאי בזובח קדשים בחוץ קאמר שמצינו שהזהיר עליהם במקום אחר (ויקרא יז). ולקמן פריך הרי כבר פרשו להם עונש אחר וכרת דכתיב גבי שחוטי חוץ (שם): **ס"ל לאלהים יחרם.** דבא הכתוב לענשו מיתה דהאי יחרם לשון מיתה דכתיב (ויקרא כז) כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה מות יומת. זובח לאלהים כל אלהים במשמע ואפילו שלא כדרכה מדלא כתביה בלשון עבודה עובד לאלהים בזביחה יחרם שמע מינה אפילו אינה עבודה שלו קאמר וכל עבודות שבעולם לכדרכה נפקא לן בהו מיתה מוילך ויעבוד וגו' דמשמע דבר שהוא עבודה לו: **כלפי לה' לבדו ריקן.** ונטל כל העבודות מלעבדה בהן ונתנן לשם המיוחד. משמע דאכל עבודות הרשויות לשם קאמר: **לפי שילאה וביחה.** בפירוש מכלל שאר עבודות שנכללו בכלל וילך ויעבוד ומהה היא בתורה דבר שהוא בכלל וילא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו ילא אלא ללמד על הכלל כולו ילא שאין הכלל הזה מחייב אלא עבודה הדומה לזבוח שהוא עבודת פנים. ומהשתא לא נפקא לן דליחייב אהשתחואה שלא כדרכה דלאו עבודה היא בפנים מניין לרבות השתחואה: ה"ג בספרי[ח] **ס"ל וילך ויעבוד אלהים אחרים וישתחו להם.** דעל כרחין לשלא כדרכה קאמר דאי דרכה לעבדה בכך בכלל ויעבוד הוא: **עונש שמענו.** דכתיב ביה וסקלתם דלעיל: **אזהרה מניין ס"ל כי לא תשתחוה לאל אחר.** והאי נמי אם אינו ענין לכדרכה תנהו ענין לשלא כדרכה. וספרים דכתוב בהו [ט](כי) לא תשתחוה שיבוש הוא דהא מיתה הכא לא כתיבא: **יכול שאני מרבה וכו'.** דנימא השתחואה שילא מן הכלל ללמד על הכלל כולו ילא דמה השתחואה מיוחד שהיא דרך כבוד וחייב עליה אף בשלא כדרכה אף כל שהוא דרך כבוד כגון אלו חייב: **ס"ל זובח.** ואם השתחואה ללמד על הכלל נאתה למה פרט לך זביחה הלא דרך כבוד הוא והשתחואה נפקא ליה אלא באתה ללמד על הכלל לומר לך זביחה בכלל היתה ואלא מן הכלל להקיש לה כל הנכללות עמה ולומר לך מה זביחה מיוחדת עבודת פנים אף כל שהיא עבודת פנים חייבין עליה בחוץ לעבודת כוכבים ומשום דהשתחואה לא נפקא לן מהכא לחיובא הוצרכה השתחואה לחזור ולאתא כדי לדון בעצמה לבדה שיתחייבו עליה ואע"פ שאין חייבין כיולא בה ואלא זביחה ללמד על הכלל כולו: **סד"א.** האי יחרם אתא לאורויי לן דאי אתרו ביה לקטלא וכרת כי לא אתרו ביה הוא כדלגבי שבת ועבודת כוכבים ועריות: ה"ג **ס"ד אימא אתרו ביה קטלא ולא אתרו ביה כרת קמ"ל: אימא יצאה לן השתחואה ללמד על הכלל.** ומתרבי מגפף ומנשק וכל שהוא דרך כבוד ההשתחואה. (ט) א) וקא קשיא לי' לתנא ס"כ זובח למאי אתא מיפוק לי' מהשתחואה דהא עבודת כבוד הוא: **לגופיה.** אתא ולאורויי דאפי' לא שחט שחיטה עצמה לעבודת כוכבים אלא שוחטו לעצמו וחשב בה ע"מ לזרוק דמה לעבודת כוכבים חייב ואפי' לא זרק: **דמחשבין מעבודה לעבודה.** כלומר דמחשבה שהוא מחשב בשעת עבודה זו על עבודה אחרת מחשבה היא להתחייב עליה:

אסורה

עין משפט נר מצוה

קכב א מיי' פ"ג מהל' עכו"ם הל"ג סמג לאוין טז:
קכג ב מיי' שם הל"ד:
קכד ג מיי' שם הל"ו:
קכה ד מיי' פ"ה שם הלכה י סמג לאוין לה טור שו"ע יו"ד סימן קמז סעיף ח:
קכו ה מיי' שם פ"ג הלכה ה:
קכז ו ז ח ט מיי' שם הלכה ג:
קכח י מיי' פי"ח מהל' מעשה קרבנות הלכה כ סמג לאוין שלג:
קכט כ ל מיי' פ"ב מהל' שחיטה הלכה עו סמג עשין סג טור שו"ע יו"ד סימן ד סעיף ח:

מסורת הש"ס

ו) עי' תוס' לקמן סד. ד"ה מרקולים, ז) ע"ז לד: תולין לט. זמיים י., ג) [שמות כו], ד) [דברים ה], ה) [תהלים סג], ו) עי' תוי"ט], ז) [דברים יז], ח) [שופטים יז ג], ט) עי' רש"ל שמקיים הגי' כי,

תורה אור השלם

1. ירבו עצבותם אחר מָהָרו בַּל אסיך נסכיהם מִדָּם ובל אשא את שמותם על שפתי:
תהלים טז ד
2. זבח לָאֱלֹהִים יָחֳרָם בלתי לְיֵי לבדו:
שמות כב יט
3. וילך וְיַעֲבֹד אֱלֹהִים אחרים וישתחו לָהֶם ולשמש או לירח או לכל צבא הַשָּׁמַיִם אשר לא צויתי: דברים יז ג
4. והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההוא אשר עשו את הַדָּבָר הָרָע הַזֶּה אל שעריך את האיש או את האשה וסקלתם בָּאֲבָנִים וָמֵתוּ: דברים יז ה
5. כי לא תשתחוה לאל אחר כי יְיָ קַנָּא שמו אל קַנָּא הוא: שמות לד יד

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אימא וכו' ודקא קשיא ליה:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) רש"י ד"ה אימא יצאה לן יכו' דבר כבוד כהשתחואה וקא קשיא יכו' ל"ל ודקא קשיא וכו':

מוסף רש"י

השוחט בהמה לזרוק דמה לעבודת כוכבים. שלא שחט הבהמה לשם עבודת כוכבים שיהא עובדה בשחיטה, אלא חשב בשחיטה על מנת לזרוק (ע"ז לד: וכעי"ז בחולין ט.): אלי שחטה לשם עבודת כוכבים שהיה בדעתו לעובדה בשחיטה זו, דבני הכל אמורה הא אמרי מתים הוא, אלא בשלא היה מחכיון להיות שחיטה זו עבודה לעבודת כוכבים אלא שחטה לעצמו על מנת שיעבוד העבודת כוכבים בזריקת דמה או בהקטר חלבה (חולין לט.).

אסורה. הבהמה בהנאה ואע"פ שהשחיטה לאו לעבודת כוכבים היתה ואפילו לא זרק דמה לעבודת כוכבים נאסרה. וילפינן טעמא בשחיטת חולין [נט.] דגמר לה רבי יוחנן ממחשבת פגול דהויא מעבודה לעבודה דהשחטו את הזבח על מנת לזרוק את הדם למחר פיגול: **וריש לקיש אמר מותרת.** לא יליף מוץ מפנים אין מחשבין מעבודה לעבודה: **הניחא.** הא דמייתר לן זובח ללמד על הכלל ולא מוקמינן לה [1]הא דרשא לומר שמחשב מעבודה לעבודה הא ניחא לרבי יוחנן דנפקא ליה לענין איתסורי ממחשבת פיגול איכא למימר דלענין איתיסורי גברא נמי מהתם יליף ועל כרחיך אייתר ליה זובח אלא לר"ל דלא יליף עבודת כוכבים מפיגול ניחא דהאי זובח להכי הוא דאתא שמחשבין מעבודה לעבודה: העובדי כוכבים העובדין את ההרים תניא במסכת ע"ז (דף מה.) ההרים מותרין בהנאה דכתיב אלהיהם על ההרים [2] ולא ההרים אלהיהם: **ועובדיהם בסייף.** אע"ג דמתובר לא מתסר עבודת כוכבים מיהא הוי. והכא נמי לא בעיא קרא הואיל ושחיטה לורך זריקה היא והא חשב בשחיטה ע"מ לזרוק הוה ליה כעובד עבודת כוכבים דהא זריקה בלא שחיטה לא קני הלכך על כרחיך אי השתחואה ללמד על הכלל נפקא ליה לא ה"ל למיכתב זובח: **איכה יעבדו.** דמשמע כדרכה אין אלא כדרכה לא: **למעוטי מאי.** אלא כדרכה מאחר דילפינן בהשתחואה דאפילו אינה עבודת פנים מחייב אלא כדרכה אי ניחא למעוטי עבודת בזיון לעבודת כוכבים שעבודתה דרך כבוד כגון פועד עצמו לעבודת כוכבים שזובחין [3] למה לי למעוטי מהאי קרא: **הא מהשתחואה נפקא.** שמלמדת על הכלל שאינו חייב אלא דרך כבוד כהשתחואה: **אלא הא דא"ר אלעזר מנין לזובח בהמה.** שהיא עבודת כבוד למרקולים שעבודתה בזיון וה"ה לפעור אם אינתא לרבה בר רב חנין שהשתחואה מלמדת על הכלל ל"ל האי קרא להכי מהשתחואה נפקא: **לזובח לכבשים.** ואינו מתכוין לקבלו עליו באלוה ואשמועינן קרא דעובר בלאו: **ארבסו ליה פורי.** והלך לנקשן: **האומר אעבוד.** משעה שהסיתוהו ונתרצה חייב מיתה דנפקא לן לקמן [ע"ב] מלא תאבה ולא תשמע [4] הא תאבה ושמע חייב מיד: **אלך ואעבוד.** שמתוסר הליכה אע"ג דאיכא למימר אדהכי הדר ביה: **נלך ונעבוד.** אע"פ שכלו עצמו עם אחרים דאיכא למימר הני אחרים לא אזלי ואיהו נמי לא ליזיל: **א"ל.** מתני' דקתני עובד אין אומר לא: **באומר איני מקבלו עלי.** באלוה: **אלא בעבודה.** עד שאעבדנו דכל כמה דלא פנא ליה אין כאן אבה ושמע וסיפא דמשמע באמירה חייב בשקבלו עליו אלוהות מיד דכיון דאמר אעבוד מסתמא קבליה עליה באלוה אי לא פירש בהדיא שאינו מקבלו עליו אלא בעבודה: **בואו ונעבדוני.** עושה את עצמו עבודת כוכבים ומסית בני אדם לעבדו: **מחייב.** מיתה כמסית: **רבי יהודה אומר לעולם אינו חייב.** בשביל דבור בלא מעשה אלא בניסת לעבודת כוכבים ואבה ושמע ואמר אעבוד אלך ואעבוד אבל באומר בואו ונעבדוני פטור אלמא טעמא דרבי יהודה במסית אחרים לעצמו טעמא אחריתא הוא דהא בניסת מחייב בדיבורא: **מסית לעצמו.** במסית אחרים לעצמו שיעבדוהו אי הוי מסית אי לא: **לא שמעי ליה.** שהרי הוא אדם כמותם ואפילו הניסתים לשאר עבודת כוכבים [5] אין ניסתין לעבוד אדם:

מאי

ריש לקיש אמר מותרת. פי' בהנאה ולא באכילה דמומר לעבודת כוכבים אסור לאכול משחיטתו אי נמי אפילו באכילה שרי כיון דלא היה מומר מעיקרא ובשחיטה זו הוא דנעשה מומר [6]: **איכה** יעבדו למעוטי מאי. תימה השתא נמי דאמר דאיכה יצאה ללמדך מקשה ליה איכה יעבדו למעוטי מאי דלמעוטי שלא כדרכה בשאר עבודות לא איצטריך דמזיחה נפקא דוקא עבודת פנים וע"כ איכה יעבדו לרבויי אתא כגון פועד לפעור וזורק אבן למרקולים דלא נפקי ליה לא מזביחה ולא מהשתחואה ואי לאו איכה יעבדו ה"א דאפילו כדרכה בעינן דרך כיבוד וי"ל דאי השתחואה ללמד יצאה לחייב בשאר עבודות אפילו שלא דרך כבוד כגון פועד לפעור וזורק אבן למרקולים נמי לא צריך קרא דמהשתחואה נפקא אע"ג דעבודתה דרך בזיון כיון שעובדין אותה בכך וגדולה מזו בעי למימר הש"ס בסמוך דנפקא ליה פועד למרקולים מהשתחואה דלהכי איצטריך איכה יעבדו אע"ג דאין עבודתו בכך אלא משום דעבודתו דרך בזיון וכ"ש פועד לפעור וזורק אבן למרקולים אע"ג דדרך בזיון כיון דעבודתו בכך:

מניין לזובח בהמה למרקולים.

דמזובח לאלהים נפקא לן בזובח למכובדים אבל בזובח למבוזים לא וא"ת אזהרה שמענו מלא יזבחו עוגם מנא ליה בזובח למבוזים ועו"ק דמזובח לאלהים שמענו לעיל עוגם אבל אזהרה לזובח שלא כדרכה מנא ליה דהא לעיל גבי השתחואה איצטריך קרא לעוגם ואזהרה שלא כדרכה וי"ל דזובח לאלהים לעוגם ולא יזבחו לאזהרה ויתא השתא דקאמר אם אינו ענין לכדרכה דהא כתיב איכה יעבדו דהל"ל אם אינו ענין למכובדים דהא כתיב זובח לאלהים וגו' תנהו ענין למבוזים והשתא לכל שלא כדרכה איצטריך לא יזבחו ולא נקט מרקולים אלא משום דסתם מבוזים לאו אורחייהו בזביחה וא"ת ניתא דהני קראי למכובדים אבל למבוזים מנא לן דהא לקמן שלש השתחואות חד איצטריך לכשלא כדרכה דמכובדים ואחד לשלא כדרכה דמבוזים וי"ל כיון דגלי קרא גבי השתחואה דלא שני ה"ה בשאר עבודות וכן פי' בקונט' לקמן:

האומר אעבוד.

חייב דנפקא ליה מלא תאבה ולא תשמע אליו הא אבה ושמע חייב וקשה דאכתי לא ס"ד האי טעמא עד דמייתי ליה דרב יוסף אלא היינו טעמא דמקבלו עליו באלוה:

ומר סבר מסית לעצמו **לא** שמעי ליה. תימה נהי דלא שמעי ליה ליחייב מיהא כשאר מסית דמחייב בדיבורא כשמכחישין לו עדים ואמרו היאך נגיע אלהים חיים ונעבוד עליס ואכנים ואם אין מוזר בו חייב דהכי משמע ויש לומר דוקא מסית לעבודת כוכבים דשמעי ליה דממשכי בתריה טפי אבל מסית לעצמו לא חשיב מסית כ"כ משום דלא שמעי ליה דאמרי מ"ש מיהו מינן ועי"ל דבכולה שמעתין פליגי בניסת והא דקאמרינן לעיל היכא דפלחו כ"ע לא פליגי ר"ל במסית כ"ע לא פליגי דכיון דאי פלחו מחייב על כן יש לחייב המסית בדיבוריה במסית לעבודת כוכבים כי פליגי בדיבורא בעלמא בניסת כשאמר אין דרכי מאיר סבר דיבורא מילתא הוא ומחייב ניסת ומסיק דניסת לעבודת כוכבים דשמעי ליה אפילו רבי יהודה דמודה דמחייב בדיבור כי פליגי במסית לעצמו אי מחייב ניסת או לא אבל במסית פשיטא דמחייב בדיבורא:

רבא

אסורה וריש לקיש אמר מותרת הניחא לר' יוחנן אלא לריש לקיש בעי קרא מתקיף לה רב פפא ולרבי יוחנן לא בעי קרא עד כאן לא קא אסר רבי יוחנן אלא בהמה אבל גברא לא בר קטלא הוא ואתא קרא לחיובי גברא לקטלא מתקיף לה רב אחא בריה דרב איקא ולר"ל מי בעי קרא עד כאן לא קא שרי ר"ל אלא בהמה אבל גברא בר קטלא הוא מידי דהוה אמשתחוה להר [1]דהר מותר ועובדה בסייף א"ל רב אחא מדפתי לרבינא למאי דקאמר ליה רבא בר רב חנן לאביי אימא יצאה השתחואה ללמד על הכלל כולו [1]איכה יעבדו למעוטי מאי וכי תימא למעוטי הפוער עצמו לזובחים מהשתחואה נפקא מה השתחואה דרך כיבוד אף כל דרך כיבוד אלא למעוטי [2]הפוער עצמו למרקולים ס"ד אמינא הואיל ועבודתו בזיון הוא אף כל בזיון קמ"ל אלא הא דאמר רבי [4]אליעזר [3]מנין לזובח [3]בהמה למרקולים שהוא חייב שנאמר [2]ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים אם אינו ענין לכדרכה דכתיב איכה יעבדו תניהו ענין לשלא כדרכה שלא כדרכה מהשתחואה נפקא התם בזובח להכעיס רב המנונא אירכסו ליה תורי פגע ביה רבה רמא ליה מתני' אהדדי תנן העובד עבודת כוכבים עובד אין אומר לא והאנן [3]תנן האומר אעבוד אלך ואעבוד נלך ונעבוד א"ל באומר איני מקבלו עלי אלא בעבודה [7]רב יוסף אמר תנאי שקלת מעלמא תנאי היא דתניא האומר בואו ועבדוני רבי מאיר מחייב [8]ור' יהודה פוטר [9]היכא דפלחו כולי עלמא לא פליגי דכתיב [3]לא תעשה לך פסל פליגי בדיבורא בעלמא רבי מאיר סבר [10]דיבורא מילתא היא ורבי יהודה סבר דיבורא לאו מילתא היא הדר אמר רב יוסף [6]לאו מילתא היא דאמרי דאפילו לר' יהודה בדיבורא נמי חיובי מחייב [7](דתנן) רבי יהודה אומר לעולם אינו חייב עד שיאמר אעבוד אלך ואעבוד נלך ונעבוד במאי קמיפלגי במסית לעצמו ואמרי ליה אין קמפלגי מר סבר מסית לעצמו שמעי ליה ואין דקאמרי ליה קושטא הוא ומ"ם מסית לעצמו לא שמעי ליה מימר אמרי

מ"ש

מסורת הש"ס

א) [נ"ל מלעזר], ב) ע"ז נא. זבחים קו., ג) לקמן סז., ד) [נבח מג: וש"נ], ה) שבת מג: וש"נ, ו) [נ"ל דמרי"], ז) נ"ל להא, ח) [דברים יב], ט) [דברים יב], י) כס"ל: לשאר אלמי ע"ז., כ) [ועי' תוספות זבחים י. ד"ה ר"ל ותוספות חולין יד. ד"ה השוחטן].

תורה אור השלם

1. השמר לך פן תנקש אחריהם אחרי השמדם מפניך ופן תדרש לאלהיהם לאמר איכה יעבדו הגוים האלה את אלהיהם ואעשה כן גם אני: דברים יב ל
2. ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים אשר הם זנים אחריהם חקת עולם תהיה זאת להם לדרתם: ויקרא יז ז
3. לא תעשה לך פסל וכל תמונה אשר בשמים ממעל ואשר בארץ מתחת ואשר במים מתחת לארץ:
שמות כ ג

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה למעוטי וכו' שזובחין לה למה לי:

מוסף רש"י

ר' יוחנן אמר אסורה. קסבר מחשבין מעבודה לעבודה דילפינן חוץ מפנים (ע"ז לד:) ממחשבת פיגול של פנים, שהשוחט על מנת לזרוק דם למחר או להקטיר אימורין למחר זהו עיקר פיגול (חולין לט:). וריש לקיש אמר מותרת. לאכילה (זבחים י.) לרש לקיש לא ילפינן, דפנים הוא דאמר רחמנא השוחט על מנת לזרוק את הדם פיגול ואע"ג דלא זרק, דהוי מחשב מעבודה לעבודה, מעבודה זו על מנת כן, אבל לענין עבודת כוכבים לא (ע"ז לד:) ואינה אסורה אלא אם כן שחט לעבודת כוכבים, שבשחיטתה עבד עבודת כוכבים לו זרק דמה לעבודת כוכבים (זבחים י.). מנין לזובח בהמה למרקולים. אע"פ שעבודתו דרך בזיון לפקלו באכנים וזה עובדו דרך כבוד ולא קריבא ליה איכה יעבדו ואעשה כן, ואפ"ה מנין שהוא חייב (זבחים קו.) אע"פ שאין עבודתו בזביחה (ע"ז נא.). אם אינו ענין לכדרכה. לעבודת כוכבים שעבודתה בזביחה, דהא נפקא לן מאיכה יעבדו (שם). האומר אעבוד בו'. בחתת מכל הלשונות הללו הוי מסית וחייב (לקמן סז.). תנאי שקלת מעלמא. איכא תולא, שאין אתה מולא תנאים שנתלקו בכך, דתוקי הכי תרתי מתניתא חדא כמר וחדא כמר (שבת נג.) דלא משכחת תנאי דפליגי בהכי (פסחים מה. וכע"ז ביצה יט.).

עין משפט נר מצוה

א [מיי' פ"ח מהל' ע"ז הל"ח עוש"ע י"ד סי' קמה סעי' ח]:
קל ב מיי' פ"ג מהל' עבודת כוכבים הלכה ב סמג לאוין יז:
קלא ג מיי' שם הלכה ג: קלב ד ה ו מיי' שם פ"ה הלכה ה: